

PRŮHLEDY DO HISTORIE XVII.

**PROTOŽE JÁ TĚ TADY, TY VOLE, HLÍDÁM,
ABYS NĚCO NEVYVED.**

První dům v průhonické ulici, na dosah jednoho z českých nejslavnějších parků. Vstupní branka a zahrada naplněná filigránskými detaily počínající nízkou osázenou zídkou kolem domu a končící krytým posezením spojujícími byt se zahradou. Zahrada vykazuje znaky druhé poloviny dvacátého století – více druhů jehličin, tematické seskupení rostlin po obvodu, centrální trávnik, rytmické rozmístění plastik, hlavní průhled na starý dub v přilehlém parku a uprostřed studna s naivistickou konstrukcí ve stylu „Pyšné princezny“. Není mnoho času se vcítit do celého prostoru, protože s hostitelem už míříme k hlavnímu vstupu do domu a pak nahoru po prudkém schodišti až do malé místnosti s vyhlídkou do parku, s velkým stolem a spoustou obrázků na stěnách. Profesor Mareček si sedne ke stolu a v tu chvíli, s první otázkou, se ocitám v jeho světě.

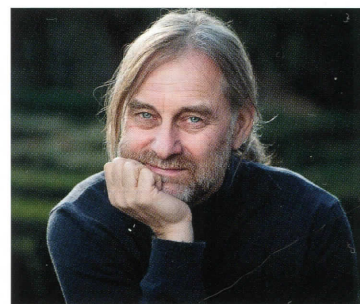
S Jiřím Marečkem se nedá zůstat nohama pevně na zemi. Je to jako usednout do koše horkovzdušného balónu a s prvními slovy stoupat mezi vzpomínkové obláčky filozofické, estetické, vědecké, rodinné, školní, propojené skromným, ale širokým nadhledem. Sedím a vnímám to houpavé plynutí, a přitom balancuji na laně svých poetických představ jako potulný kouzelník Arnoštek z Rozmarného léta, který ale na rozdíl ode mne padá ve vančurovské imaginaci na pevnou zem. Já se mohu v následujícím vyprávění vznášet, aniž bych riskoval. Přinést zážitek o lásce i útrapách života zahradnického – ve dvou vzpomínkách na dobu a situace, kdy slovo absurdní nebylo cizí.

Duch první republiky a společenstva zahradníků

Mnoho z nás si už neuvědomuje, jaký fenomén první republika byla, jak ji lidé vnímali a co pro ně znamenala. Ta energie za sto let odplynula a je ukryta už jen v několika osobnostech, které v té době žily a první republiku vnímaly přímo. V té době měl snad každý člověk ke svému běžnému životu v duši malou kapsičku, kterou si vytvořil a nosil neustále při sobě jako osobní vztah k nově vzniklé republice. Lidé svůj život měřili zvláštním metrem: k rodině, práci, podnikání, studiu vždycky přibyla konstanta – republika. Přestože jejímu vzniku předcházely

velmi radikální až militantní kroky, lidé ji milovali a byli ochotní něco obětovat v její prospěch, vidět dál než jen po vrátka své zahrady. Stačí si připomenout například hru Karla Čapka *Matka* z roku 1938, kdy posledního syna pošle matka do boje proti bezpráví a hrůzám války, za republiku. Lidé to cítili podobně, a i když mezi sebou vedli nějaký vnitřní spor nebo měli rozepře, jak se jednalo o republiku, vždy se sjednotili na její obranu. V mnoha lidech byla energie se spojovat, sdělovat zkušenosti, být platným členem společnosti ve vytužené svobodě. Pořádala se setkání, besedy, výstavy, vedly se diskuse nad viděním světa uměleckého i technického. Spojování nebo sdružování, vyjadřování společného názoru na věc bylo za první republiky samozřejmou skutečností. V našem oboru to byla mimo jiné například společenstva zahradníků. Vznikala na základě ustavující valné hromady, vytvářela si stanovy schvalované výnosem Zemské správy politické a vyvíjela činnost odbornou i společenskou, nejčastěji v rozsahu okresu.

Zdá se mně, že mnohde je dnes všechno uvrženo do jakési prazvláštní virtuální samoty, jsme uzavřeni do sebe a ve společném sdíleném virtuálním prostoru ukazujeme jen svoji upravenou image pomocí výběru toho nejlepšího, co jsme nebo chceme být. Mail, facebook, instagram, webové stránky. Nemáme čas na setkání ve fyzickém

Ing. Petr Mičola

Autorizovaný krajinářský architekt, ateliér Gerten s.r.o. Od roku 2012 přibližuje čtenářům Inspirace zapomenuté osobnosti a knihy související se zahradní tematikou.

✉ petrmicola@volny.cz

ÚRYVEK Z DIVADELNÍ HRY VÁCLAVA HAVLA AUDIENCE

SLÁDEK: *Nepovídej, já vím dobře, co si myslíš! Jenomže ty zřejmě nevíš, že kdybych jim to neslibil já, našli by si jinýho, a to by bylo horší, protože by to zaručeně nebyl nikdo tak férovej jako já! Já jsem totiž rovnej, na rozdíl od jinejch, já už mám prostě takovou mentalitu – i dnes! A to je tvá jediná klika, jestli to chceš vědět! Lidi jsou totiž velký svině! Velký! Anebo si snad myslíš, že by se tu našel druhej takovej vůl, kterej by ti to celý takhle vyklopil? Ty máš představy jak malej Jarda! Kde si myslíš, že žiješ?*

VANĚK: *Já vaši upřímnost samozřejmě oceňuji -*

SLÁDEK: *Víš ty vůbec, co já tím riskuju, že jsem k tobě tak férovej? Co si na tobě vezmu, když to na mě práskneš? Vždyť já se ti tady úplně dávám všanc!*

VANĚK: *Já to nikomu neřeknu -*

SLÁDEK: *Tak to někam napišeš! Vra-zíš to do nějaký hry – oni ti ji seberou – a já budu zničenej!*

VANĚK: *Můžete se spolehnout, nechám si to pro sebe -*

SLÁDEK: *Fakt?*

VANĚK: *Fakt -*

(Sládek otevře další láhev a naleje si. Pauza)

Václav Havel,
Audience, 1975

světě, přemýšlet o nějakém společném programu, jak pomoci oboru nebo třeba i republice. První republika byla jiná, společenstva sdružovala skutečné lidské bytosti. Živnostenské i služební zahradníky, obchodníky s květinami a všechny další zahradnické obory – pěstování květin, ovoce, zeleniny, okrasných stromů a keřů, upravování zahrad, zakládání sadů, vazačství apod. Zahradníci všeho druhu cítili potřebu se scházet, potkávat kolegy v oboru, vzájemně se podpořit nebo kritizovat současnost. Vzájemně se ctili, ať to byl ovocnář, zelinář nebo květinář. Ještě za války společenstva zahradníků přibírala nové členy, ale nakonec jim byla, po roce 1948, oznámena likvidace. V roce 1949 byla veskerá agenda společenstev předána Svazu československého živnostnictva, aby i tento byl v padesátých letech zrušen. Tady začala velká přeměna zahradnického oboru, zelináři a ovocnáři

byli začleněni pod ministerstvo zemědělství a sadovnické s květináři pod ministerstvo vnitra (později místního hospodářství) a včelařství do komunálních podniků. Profesionálně organizovaná spolková činnost byla zlikvidována a na dlouho se vytratila. Jak pan profesor Mareček říká: ... „uskutečňována na jiné, státem kontrolované úrovni. Možnost profesního styku se zúžila pouze na úroveň rodinných setkání.“ Obor tedy jako celek neexistoval, bylo to období v prostoru rozptýlených kolegů, publikovat se dalo pouze na úrovni jednotlivých článků v tehdy jediném časopisu „Ovocnářství zelinářství“.

Prvorepublikové ozvěny a proměna režimu

Konec války přinesl mohutnou euforii a nadšení navazující na dobu předválečnou. Lidé, zdecimovaní válkou, byli ochotni udělat pro společnou mírovou

věc cokoliv – obětovat majetek, radikálně změnit názory a přijímat s důvěrou a nekriticky i to co mělo přidech Sovětského svazu, osvobození a sociální spravedlnosti. Nebylo lepší atmosféry pro uplatnění zájmů strany, která s těmito myšlenkami a idejemi disponovala. První dva roky po válce byly naplněny radostí. Svět byl nejkrásnějším místem pod sluncem a svoboda se zdála být něčím tak definitivním. Dalo by se říci, že toto období mělo dvě základní hybné síly – lidi, kteří zažili euforii první republiky a mladou generaci, vždy toužící po něčem novém a spravedlivém. Pro mladé nebylo nic přirozenějšího než chtít starý svět prostě nechat zmizet na smetišti dějin a začít nově. V takovém prostředí bylo přijatelné téměř cokoliv, co znělo nově, optimisticky, krásně a spravedlivě. Když byla malá zahradnictví slučována do nových struktur, tak mnozí vnášeli svůj majetek do nového podniku s nadějami na další rozvoj oboru. Byli důvěřiví v očekávání, co přinese nová doba. Tato naivita a nezkušenost však byla v dalších letech velmi často využita proti nim. Ti neaktivnější, kteří uvěřili a pomáhali, byli v padesátých letech z oboru nejčastěji plně vyřazeni jako režimu nepohodlní, příliš iniciativní, a na jejich místa nastupovali ti prověření novátoři.

První poválečný příběh

Jistý pan M měl před válkou zahradnictví. Byl významným pěstitelům růží, zakladatelem nových forem rychlení zeleniny a propagátorem tehdy začínajícího intenzivního ovocnářství. Byl to jeden z největších podniků v kraji. Přehoupla se válka, přišla doba plná nadějí a nadšení, kterým také jako mnoho jiných pan M uvěřil. Pochopil nutnost převodu svého zahradnictví a přidal znalost a úsilí do budování nového moderního celoměstského zahradnického podniku. Stal se, jako zkušený odborník, vedoucím koncepce jeho výstavby. Pod komunálním podnikem v Hradci Králové se s nadšením vybudovala historicky první zahradnická československá zasklená plocha o velikosti jednoho hektaru. Pan M obětavě budoval areál, ale těsně před kolaudací bylo vedení podniku upozorněno, že zapřel vlastnictví jedné zahrady a tím podvedl dělnickou třídu. Byl na hodinu vyhozen jako „skrytý“ kulak a stal se topičem u ševců v opravně bot. Není nic horšího než poničená důvěra, když člověk něco dělá ze srdce a je obviněn, potrestán, odstaven

Slib čtyř politických stran v Československu a jeho lidu při vyhlášení dvouletého plánu. Rok 1946.

MY, LID ČESKÝ A SLOVENSKÝ,

z celého svého srdce a v nerozlučné jednotě slibujeme v této dějinné chvíli poctivou prací, věrně, ukázněně a ze všech mravních i fyzických svých sil, splnit s láskou a každý na svém místě, vznešený příkaz velikého budovatelského plánu, daného nám milovanou otčinou.

Věrní obětem boje za svobodu, hodní odkazu těch, kteří se nedočkali, zavázání všem, kteří prošli bolestí a krví, naplnění láskou k přicházejícím pokolením a nemilosrdní k rušitelům díla, slibujeme na svou čest a před světem, který se na nás dívá, vybojované zajistit vítězstvím příkladné práce.

Necht klenba historického říjnového výročí zvučí v budoucnu ještě slavněji dokonaným úsilím, ke kterému se hrdě a slavnostně zavazujeme.

My, lid český a slovenský, proměníme dvouletý plán v čin!
Slibujeme!
Slibujeme!
Slibujeme!
Dvouletce zdar!

Komunistická strana Československa   Československá strana národně socialistická
Československá strana lidová   Československá sociální demokracie

28. X. 1946

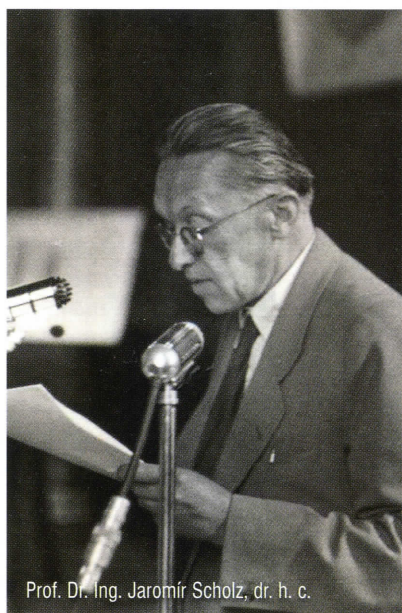
od práce, kterou miluje. Pana M ranila mrtvice, kterou přežil a po dvou letech začal pracovat na státním statku u Hradce Králové, kde se budoval zahradnický úsek. Byl rád, že zase může, spolu s dalšími, dělat zahradnickou práci. Nemocný a velmi tvrdě poučen, pod neustálou kontrolou a režimem donucen „držet hubu a krok“. Ve hře Václava Havla *Audience* se podobný příběh odehrává u jednoho stolu s mnoha lahvemi piva. Tady na zahradnickém úseku byl scénář takový, že pan M měl za povinnost přijít každou sobotu po obědě k vedoucímu farmy, kde se řešily výsledky a plán na další týden. Nepsaným pravidlem bylo přinést láhev vodky. Vedoucí farmy, významný funkcionář, dejme tomu soudruh X, přijal pana M vždy vstřícně: „přece jsme tady jedna parta, ne? A nebudeme si dělat problémy...“ Pak probírali úkoly a u toho šéf popíjel tu vodku. Pan M byl po mrtvici, nepil. Tak seděl, poslouchal nebo vysvětloval, vodka tekla stejně jako řeč a pozvolna mizela v soudružských útrubách vedoucího X. Na konci porady už byla „sou družsky přátel...tel ská aatmosfééera. Soudruh X poklepal ztěžklou rukou panu M po rameni a řekl. „Víš M, proč seš tady u mě? Protože já tě tady, ty vole, hlídám, abys něco nevyved.“

Tak pan M ukončil svoji zahradnickou pouť a dožil se úplně likvidace a rozkradení nejen svého původního podniku, ale i podniku, který s velkou důvěrou ve svět lepší v nových podmínkách vybudoval.

Vysokoškolská zahradnická výuka v Lednici

Euforie a nadšení po válce přišla najednou a kolektivně, jako výbuch rachejtle, ale pochopení celého podvodu nastupujícího komunistického režimu přicházelo postupně, ke každému člověku zvlášť, jindy a jinak, ale vždycky zahaleno jakýmsi neprůhledným mrakem. Příběhů lidí, kteří se nadchli, s nadějami pracovali a následně byli ze svých míst vyloučeni někde na okraj společnosti, je hodně.

Na počátku padesátých let byl takovým případem profesor Jaromír Scholz. „Byla to nejvyšší a doposud nepřekonaná autorita našeho oboru“, vzpomíná Jiří Mareček. Scholz osobně zařídil přemístění zahradnického vysokoškolského studia z Brna (od roku 1947), do Lednice (1952). Největší výhodu spatřoval v tom, že se v Lednici a v jejím blízkém okolí snoubí krása umění zahradníků, architektů a krajinářů s ostatními obory zahrad-

Prof. Dr. Ing. Jaromír Scholz, dr. h. c.

nictví. Tvrdil, že škola má být uprostřed problémů, což jižní Morava se svou produkcí ovoce a zeleniny na jedné straně a rozsáhlým parkem na straně druhé splňovala. Dalším důvodem pro jeho snažení o využití Lednice jako vysokoškolského městečka byly i jeho zkušenosti ze dvou pobytů v USA, kde se seznámil s vynikajícími výsledky některých univerzit umístěných právě na venkově. Jeho poctivé československé myšlení se projevilo i v přesvědčení, že do Lednice musí mít stejně daleko Slováci i Češi. Založil, dosud stále pozitivně patrnou, lednickou oborovou česko-slovenskou kolegiálnost. Nic ale není tak jednoduché, jak se jeví. Oblast Lednicko-valtického areálu se stala součástí linie, které se říkalo „železná opona“. Ta se táhla ze severu od Barentsova moře, kde oddělovala Finsko, po pobřeží Baltického moře, mezi Německou demokratickou republikou a Německou spolkovou republikou, po jižní hranici Československa, Maďarska, Rumunska, Bulharska až k Černému moři. Hraniční pásmo bylo vymezeno vysokými ploty s ostnatým drátem a elektřinou, pod dozorem pohraniční strážě a také nejrůznějších spolupracujících iniciativ.

Druhý poválečný příběh

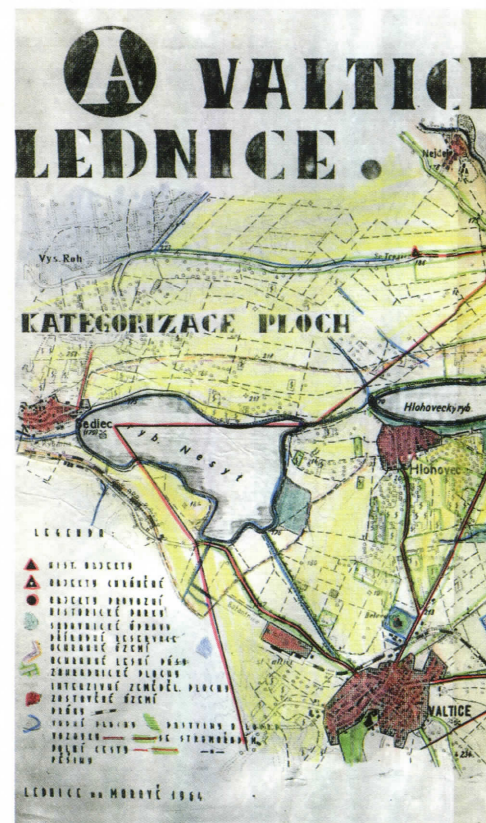
Počátkem padesátých let byla v Lednici jiná atmosféra, než ve vnitrozemí. Nesmělo se zde například fotografovat v okolí minaretu, protože v něm trvale sídlila pohraniční stráž. Nerespektování zákazu bylo trestáno zabavením fotoaparátu, v lepším případě vyjmutím – znehodnocením filmu. Po válce bylo z Lednice odsunuto německé obyvatelstvo a přišli noví

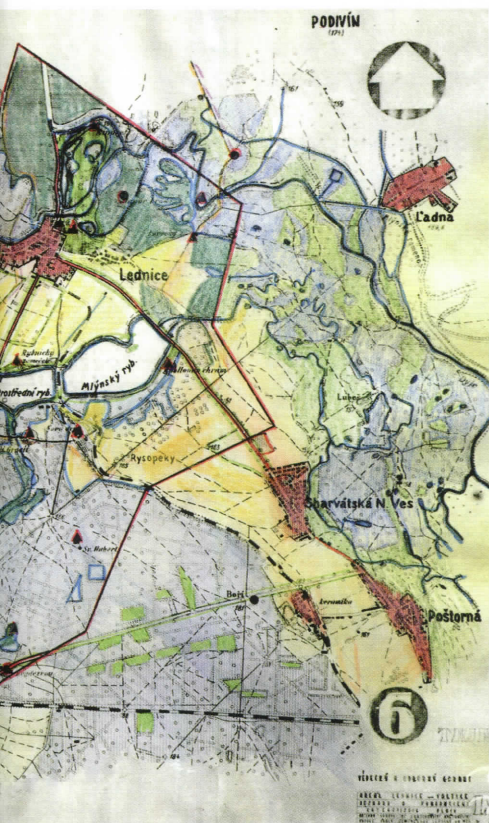
lidé, kteří neměli vztah k místu. Za této situace se obecně považovala inteligence a vědecká činnost za cosi v obci nežádoucího až buržoazního. Škola byla sice uprostřed problémů, jak si přál Scholz, ale nejen těch odborných. Svět se natolik změnil, že bylo potřeba řešit především záležitosti politické a ty určovaly směr, vývoj, zaměření a obsazení pedagogického sboru. Stalo se to běžnou součástí života. Škola umístěná v rozlehlém parku se skleníkem pak byla pro obyvatele a stranické představitele Lednice i Břeclavi čímsi neznámým, novým, možná záhadným, a tak i nebezpečným. Atmosféra padesátých let se na lednické škole výrazně projevila v celé řadě situací. Vzhledem k předpisu, že předseda partaje (KSC) musí být dělník, docházelo k paradoxům, kdy nevzdělaný člověk politicky řídil lidi se širokým rozhledem a zkušeností. „Představte si scénu“, vzpomíná profesor Mareček, „kdy se opilý předseda stranické organizace přiřítí na schůzi, sedne si, vytáhne pistoli (byl totiž hlídačem vinohradů), položí ji na stůl a blábolí, že by tu buržoasii na lednické škole vystřílel. Zkuste si jenom tako-

Výkres 6, TAJNĚ: Areál Lednice - Valtice, Rozbory a vyhodnocení

Katedra sadovnictví krajinařství, květinářství Vysoké školy zemědělské lednice na Moravě prosinec 1964

Zdroj: archiv profesora Bohdana Wagnera

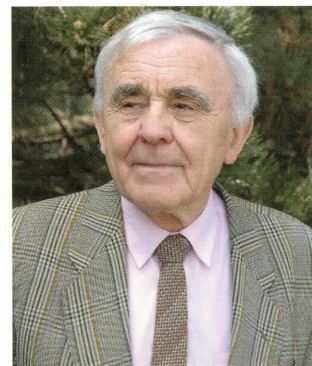
vou situaci představit, zkuste se vžít do pocitu pracovníků školy.“ Jemný a velkorysý profesor Scholz však měl svoji metodu, jak v takovém složitém prostředí v rámci univerzity pracovat. Když bylo potřeba něco rozhodnout, pozval všechny na jednání, postavil na stůl lahev a trval na tom, že dokud se problém nevyřeší, nepůjde nikdo domů. Tak se názory pozvolna sblížovaly, až se najednou vyladily a ukázalo se řešení i možnost se rozejít. Byl to způsob nejen kultivovaný, ale i velkorysý a elegantní, pro některé však nezásadový, tzv. nestrannický. Přestože profesor Scholz dokázal hledat kompromisy i v těžkých dobách, musel Lednici i brněnskou vysokou školu nakonec opustit. „Z politických důvodů dostal nejdříve zákaz výuky“, vysvětluje profesor Mareček, „a následně výpověď ze zaměstnání ve škole. V té době měl tři nezletilé děti a bydlel ve školním bytě. Škola jej i odtud vyhodila. Musel „vypadnout“ jako první, protože byl základním představitelem oboru. Teprve později jej následovali další.“ Scholzova velkorysost, racionalita,

láska k oboru a teze o tvůrčí jednotě ekologie a estetiky byly v padesátých letech naprosto nepotřebnou hodnotou.

Velice výstižně to vyjádřil jeden z jeho úspěšných žáků, jeho pozdější asistent a budoucí profesor Jaroslav Machovec: „Byla to zloba, závist a intolerance neschopných, která jej doslova vyhnala od úspěšně započatého a rozvíjejícího se díla na výstavbě vysokého zahradnického učení v Lednici.“

Zpátky v současnosti

U Jiřího Marečka se sedělo krásně a horkovzdušný balón vzpomínek stoupal a klesal podle nálady té které situace. Lidí, jako pan M (tatínek pana profesora Marečka), neznámý soudruh X, Vaněk a sládek pivovaru z *Audience* bylo v padesátých letech mnoho a nejsou tak vidět, jako osud profesora Scholze. Z povídání jsem vybral dva střípky, které charakterizují dobu padesátých let. Možná se zdá, že ta doba dávno minula a už nám nemá co sdělit. To je, s dovolením, hluboký omyl. My všichni jsme ovlivněni tím, co se stalo, aniž to tušíme. Jednoduše proto, že každý z nás navazuje na někoho a na něco z minulosti. Přestože se rodíme „čisti“, životní osudy našich blízkých, jejich postoj ke světu je nám sdělován přímo nebo v náznacích chování, vyrůstali jsme prostě z půdy příběhů, které jsme sami neprožili. A tak je velmi těžko soudit a odsoudit chování lidí v době, kdy pojem absurdní nebyl cizí.

A na závěr poselství z pera prof. Ing. Jiřího Marečka, CSc.

Tím nejobecnějším závěrem z nedávné minulosti by měla být láska k vlasti, pro niž bychom měli také něco udělat. Mnozí před námi se tak chovali a díky jim tu jsme. Také bychom měli ubrat na vzájemné nenávisti a netoleranci k názorům druhých, protože právě tyto, kulturnímu světu cizí projevy byly jedním z nejtypičtějšých rysů vládnoucích poměrů ve druhé polovině minulého století.